

**Új megközelítések a magyar névmások nyelvtanának leírásában
(OTKA/NKFI K 111918)**

ZÁRÓJELENTÉS

készült 2020. január 27-én.

futamidő: 2015. január 1. - 2019. december 31.

résztvevők: Rákosi György (vezető kutató)
Laczkó Tibor (senior kutató)
Tóth Enikő (senior kutató)
Csatár Péter (kutató)
Jurth Réka (PhD hallgató)
Szűcs Péter (PhD hallgató)
Virovec Viktória (PhD hallgató)
valamint 13 további BA vagy MA hallgató

I. A PROJEKT FŐ CÉLKITŰZÉSEI, ÁTTEKINTÉS

A projekt fő célkitűzéseit így fogalmaztuk meg a pályázati anyagban:

A kutatási projekt elsődleges célja, hogy egy új, és a legújabb nyelvészeti kutatások eredményeire támaszkodó leírását adja a magyar nyelv névmási rendszerének. Elsősorban a különböző visszaható és kölcsönös névmási elemek, a személyes névmások különböző fajtái, valamint a mutató névmások és determinánsok nyelvtana és használata képezi vizsgálódásaink tárgyát. A konkrét céljaink a következők. (i) Rendszeresen el kívánjuk különíteni a névmási elemek kiválasztását és interpretálását befolyásoló mondattani illetve nem-mondattani tényezőket egymástól. (ii) A kutatás fókuszába a korábbi kutatásokban kevés figyelmet kapó, nem-kanonikus névmási adatokat reprezentáló szerkezeteket állítjuk, és ezek közül is külön figyelmet fordítunk a bizonytalan megítélésű szerkezetekre. (iii) Integráljuk a különböző típusú forrásokból származó adatokat: a tervezett, anyanyelvi beszélőkkel készített kérdőívek, felnőtt és gyereknyelvi kísérletek, valamint a korpusz-alapú vizsgálatok alapozzák meg az elméleti kutatásainkat. (iv) Az eredmények számítógépes nyelvészeti implementálását az XLE nyelvtanfejlesztő eszköz segítségével végezzük el, továbbfejlesztve a korábbi kutatásainkban létrehozott számítógépes magyar nyelvtanunkat.

Ebben a zárójelentésben ezeknek a célkitűzéseknek a megvalósításáról adunk rövid összefoglalót. Mivel az eredmények döntő többségét már publikáltuk, vagy közlésre elfogadott publikációkban helyeztük el, itt csak egy áttekintő jellegű ismertetést teszünk, a pályázató által előírt formai követelményeknek megfelelően.

2016 elején a vezető kutató súlyos balesetet szenvedett, melynek következtében hosszabb ideig korlátozva volt a munkavégzésben. Elsősorban erre való hivatkozással kértük a pályázat futamidejének egy évvel történő meghosszabbítását, amire a pályázatótól engedélyt is kaptunk.

II. A PROJEKT FŐBB EREDMÉNYEI

Ebben a részben tematikus csoportosításban ismertetjük a projekt során végzett kutatómunka *főbb* eredményeit. A számítógépes implementáció eredményire a III. részben külön térünk ki.

mutató névmások

Tóth Enkö és Csatár Péter úttörő jellegű kísérleti és elméleti kutatásokban vizsgálták a magyar mutató névmások (*demonstratívumok*) használatának szemantikai és pragmatikai jellemzőit. A projekt első fázisában közös kutatásaikban a rámutató gesztussal kísért mutató névmások (*ez, az*) használatát vizsgálták kísérletes eszközökkel. A magyar, az angol és a holland nyelvre vonatkozó kérdőíves felmérés segítségével igazolták azt a feltevést, hogy egy beszélő adott kontextusban soha nem önkényesen választ a két főnévi mutató névmás (proximális és disztális) között, pont ellenkezőleg: választása mindig a szóba jöhető két demonstratívum jelentésétől, illetve a kontextuális faktorok összjátékától függ. A projekt első fázisának kutatásai megerősítették korábbi eredményeiket, azaz igazolták, hogy a magyar nyelvben semleges kontextusban a távolság tekinthető döntő faktornak. Másrészt, továbbvitték a kontrasztáló kontextusok vizsgálatát, annak egy altípusára koncentrálnak, amikor a kontrasztáló kontextust nyelvileg az azonosító fókusz jelöli. Az újabb eredmények empirikus adatokkal igazolták vissza az azonosító fókusz kommunikatív funkcióját, illetve megerősítették, hogy a mutató névmások exoforikus használata a kontextus jellegének függvényében változik.

A kutatás következő fázisában, 2017-ben és 2018-ban olyan faktorokat vizsgáltak, amelyek vélhetően hatással bírnak az azonosító fókusz és a szintaktikailag jelöletlen fókusz értelmezésére. Eredményeik arra utalnak, hogy egyfelől a gazdag kontextus alkalmazása elősegíti a kimerítő olvasat elérését, illetve másfelől a stimulus természete, esetünkben a hangzó inger, különösen fontos szerepet játszik a szintaktikailag jelöletlen fókusz értelmezése esetében.

Tóth Enikő 2018-ban egy, a magyar demonstratívumok használatát vizsgáló produkciós kísérlet elvégzése során megmutatta, hogy a magas és mély hangrendű főnévi mutató névmások megválasztásában semleges kontextusban a relatív távolság mellett az ún. közös figyelmi jelenet (*joint attention*) megléte vagy hiánya, illetve a rámutató gesztus megléte és hiánya is szerepet játszik. A projekt utolsó évében a főnévi mutató névmások használatára vonatkozó kutatást kiterjesztette az *emez, amaz* vizsgálatára is. Az MNSZ2-ben végzett korpuszalapú elemzés és egy kérdőíves felmérés eredményei alapján megmutatta, hogy az *emez, amaz* névmások kontrasztív kontextusban való használata szintén nem a beszélőtől való relatív távolság függvénye.

Szűcs Péter a demonstratívumok adott szintaktikai szerkezetek létrehozásában játszott szerepét vizsgálta doktori disszertációjában és a kapcsolódó publikációiban. Részletesen érvelt amellet

a megközelítés mellett, hogy a magyar alárendelő mondatokkal társított mutató névmások referenciálisnak tekinthetők, és nem expletívumok. Korpuszos és kérdőíves kutatásaira támaszkodva megmutatta, hogy a proximális demonstratívum (*ez*) is előfordulhat ilyen szerepben a disztális *az* alternatívájaként, amennyiben az asszociált propozíció már korábban be lett vezetve a diskurzusba. A két változat közti választás itt részben azoknak a tényezőknek is a függvénye, melyeket Tóth Enikő és Csatár Péter tártak fel egyéb, az általuk vizsgált empirikus anyagon. Szűcs Péter vizsgálta továbbá az *az* használatát a magyar balra kihelyezés egy olyan változatában, ahol a balra kihelyezett összetevővel asszociált névmás fókuszban van (*A sütit, AZT ette meg János*). Erről a változatról is megmutatta, hogy a demonstratívum itt valóban egy referenciális névmás, nem pedig egy üres, pusztán nyelvtani funkcióval bíró elem. Amellett is érvelt ugyanakkor, hogy a balra kihelyezés egy másik, topik szereppel társított típusában a névmási asszociátum eltérő nyelvtani tulajdonságokkal bír (*Jánost, azt kedvelem*).

anaforikus névmási elemek a birtokos szerkezetben

A birtokos szerkezetekben szereplő névmási elemek nyelvtanának leírásában is alapvető eredményeket értünk el, jelentős részben új empirikus adatok feltárásával. Az adatok gyűjtésében itt is fontos szerepet kaptak a korpuszos kutatások és a kérdőíves felmérések.

Rákosi György részletesen feltérképezte az anaforikus birtokosok nyelvtani tulajdonságait. Megmutatta, hogy míg a kölcsönös névmás (*egymás*) és az összetett visszaható névmások (*önmaga, saját maga*) birtokosként általában rendes, a tagmondaton belüli előzménnyel szintaktikailag lokális függőségi viszonyban lévő anaforikus elemek; addig az alap visszaható névmás *maga* birtokosként logoforikus tulajdonságokkal bír. Ebből a különbségből levezethető az anaforikus birtokosok melletti névelőhasználatban tapasztalható variáció amennyiben feltesszük, hogy (i) a határozott névelő meghatározó szerepet játszik a birtokos szerkezet bal szélének, mint szintaktikailag releváns lokális tartománynak a kijelölésében, és hogy (ii) a különböző típusú névmási birtokosok eltérő pozíciót foglalnak el a birtokos szerkezetben. A kölcsönös névmás például rendszeren névelő nélkül fordul elő (*A fiúk felismerték egymás határait*), míg az alapvetően logoforaként használt visszaható névmás névelővel (*A fiúk felismerték a maguk határait*). Korpuszos adatok és kérdőíves felmérések eredményei alapján azonban az is kiderült, hogy a birtokos *egymás* nem inkompatibilis a határozott névelővel: a beszélők elfogadják a névelőt olyan nominalizációkban, ahol a birtokos szerkezeten belül elérhető előzménye van az anaforának, és így nem kell a birtokos szerkezeten, mint lokális tartományon kívül keresni (*Kicsit unalmas már az egymás feljelentgetése*). Szűcs Péter egy külön tanulmányban foglalkozott a nominalizációs adatokkal, és megmutatta, hogy az összetett eseményt leíró birtokos főnévi csoportokban az *egymás* is lehet logoforikus elem (és ilyenkor szintén elfogadható a határozott névelő használata).

A személyes névmási birtokosok előtt a névelő használata kötelező (*Ez volt a mi házunk*), ugyanakkor bizonyos esetekben a névelő elhagyható akkor, ha a birtokos névmást nem ejtjük ki (*A hétvégén meglátogatom (az) anyámat*). Rákosi György és Virovec Viktória amellett érvelt, hogy ez a fajta névelőelhagyás alapvetően egy kontextuális tényezők által meghatározott jelenség, és a névelő szintaktikailag jelen van akkor is, ha nem ejtjük ki (vagyis a határozott névelőnek van egy hangzó alak nélküli változata a magyarban). Így a névelő mind a hangalakkal bíró, mind a ki nem ejtett személyes névmási birtokosok esetén jelen van a szerkezetben, és ezért az ilyen birtokosok és az esetleges tagmondaton belüli előzményeik közti referenciális függőség sosem lokális.

Ezt a Minimalista keretben megfogalmazott elemzést Laczkó Tibor és Rákosi György formalizálták egy LFG-s modellben, melynek a következő két alapvető komponense van: (i) a határozott névelő a kötési tartomány határát kijelölő funkcióval bír, és (ii) a magyarban a birtokos szerkezetben egyaránt és egyszerre előfordulhat az alanyi (SUBJ) és a birtokos (POSS) funkció. Ez utóbbi feltevés mellett Laczkó Tibor részletesen érvel több művében is. Laczkó Tibor a magyar birtokos szerkezet LFG-alapú elemzését általában véve is több szempontból továbbfejlesztette. Itt külön az -é birtokjelre vonatkozó kutatásokat emeljük ki, mely Laczkó Tibor elemzésében egy kötött névmási elem.

PP-k

Rákosi György korábbi kutatásaiban megmutatta, hogy szemben a vonatkozó magyar szakirodalom sporadikus megállapításaival, a visszaható névmás mellett a személyes névmások is elfogadhatóak a beszélők többsége számára az ún. téri anaforában. Az elfogadhatóságot elsődlegesen befolyásoló tényezők közül a legfontosabbak a névmási elem egyeztető jegyei: általában első vagy második személyben a legjobbak az ilyen jellegű adatok (*Letettem mellém a táskámat*).

Jelen projektben Rákosi György és Tóth Enikő vizsgálták részletesen az ilyen típusú anaforát első és második személyben, korpuszos adatok és kérdőíves felmérések eredményeinek bevonásával. Azt találták, hogy az adatok elfogadhatóságát döntően befolyásoló tényező a névmás jelölete és a lokalizált objektum közti térbeli távolság: a névmás akkor válik ezekben a szerkezetekben elfogadható opcióvá, ha ez a távolság viszonylag nagyobb (átlépi a névmás jelöletének teste által meghatározott közvetlen térszelet határait). Az adatokat másodlagosan befolyásoló tényező a PP morfoszintaktikai típusa: az esetadó névutók (*szemben*) mellett valamivel jobban elfogadható a névmási anafora, mint az esetszerű névutók mellett (*mellett*). Ha minden tényező együtt van, akkor a névmás elfogadhatóbbá válik az ilyen PP-kben, mint a visszaható névmás: az általunk vizsgált beszélők többsége jobbnak találta a *Leültettem a vendéget velem szemben* mondatot, mint a *Leültettem a vendéget magammal szemben-t*. Ezek olyan, új típusú adatok, melyeket korábban nem vizsgáltak a szakirodalomban. Az adatokat egy olyan szintaktikai keretben elemeztük, mely az itt említett mindkét tényezőt szintaktikailag releváns módon jeleníti meg.

Az ilyen típusú adatok gyereknyelvi elsajátításának a vizsgálata is a projekt célja volt. Eddig előzetes vizsgálatokat végeztünk, melyek megerősítik a felnőtt nyelvben megállapított befolyásoló tényezők gyereknyelvi relevanciáját. A kísérlet megtervezéséhez gyereknyelvi korpuszos adatokat is gyűjtöttünk. Az eredeti terveinket azért változtattuk meg, mert időközben jutott tudomásunkra egy olyan kísérletes eszköz léte, melyet az Utrechti Egyetem kutatói fejlesztettek ki. A Kifestőkönyv alkalmazás (*The Coloring Book*) egy olyan számítógépes, elsősorban iPad-re kifejlesztett eszköz, mellyel innovatívan lehet vizsgálni többek közt a névmási koreferenciára vonatkozó adatokat olyan módon, mely a korábban használt eljárások egyes hátrányos jellemzőinek az elkerülését teszi lehetővé. Felvettük a kapcsolatot az Utrechti Egyetem kutatóival, és abban állapodtunk meg velük, hogy az ő bevonásukkal végezzük a vonatkozó gyereknyelvi kísérleteket. Ezeknek az előkészítését és tesztelését velük együttműködésben kezdtük, és az együttműködést reményeink szerint a jövőben egyéb szerkezetek vizsgálatára is kiterjesztjük.

kölcsönös névmások

A nemzetközi szakirodalomból jól ismert, hogy a visszaható névmási és kölcsönös névmási anafora nyelvtana több ponton is jelentősen különbözhet. A magyar szakirodalomban ezeket a különbségeket még tételesen nem térképezték fel, így a projekt egyik fontos célkitűzése volt ennek a területnek a vizsgálata.

Rákosi György részletesen érvelt amellett, hogy a magyarban alapvető különbség mutatható ki a többes számú visszaható névmások és a kölcsönös névmás szintaxisában: míg az előbbi megköveteli morfoszintaktikailag többes számú előzmény jelenlétét, az utóbbi nem. Ez a különbség rendszerszerű, és több különböző szerkezetben is megmutatkozik. Kollektív főnevek például csak kölcsönös névmásnak lehetnek előzményei, többes számú visszaható névmásoknak nem (vö.: *A Facebookon szidta egymást a család* és *Az egész család jól érezte magát/*magukat*). A kölcsönös névmás engedélyezése tehát nem kíván meg szintaktikailag reprezentált többes számot.

Laczkó Tibor és Rákosi György megmutatta, hogy a kölcsönös névmás abban az értelemben is kevésbé megszorított, mint a visszaható névmás, hogy például nem véges tagmondatokban is engedélyezett főmondati antecedensekkel. A visszaható névmások ilyen esetben nem grammatikusak. Jelenleg Szűcs Péter bevonásával folytatnak ezzel kapcsolatos kutatásokat.

a referenciális függőségek különböző típusai

A projektben általában, és a fent tárgyalt szerkezetek esetén különösen, kiemelt cél volt a referenciális függőségek különböző típusainak elkülönítése, és ezek grammatikai jellemzőinek a vizsgálata. Így vizsgáltuk az egyes névmási elemek potenciálját a koreferens és a kötött változós olvasatok kódolására, valamint a logoforikus olvasatok elkülönítésére. Külön vizsgáltuk ilyen szempontból a kiejtett és a rejtett személyes névmásokat, az alap visszaható névmást és összetett változatait, valamint a kölcsönös névmást. Alapvető megfigyeléseink közül kettő említünk itt.

Rákosi György részletesen tárgyalta a *jómaga* nyelvtanát, és amellett érvelt, hogy a *jómaga* egy logoforikus névmás, mely tipikusan diskurzuselőzményt kíván meg. Két morfoszintaktikai változata van, és ezek közül csak az egyiket egyeztetjük számban és személyben a bennfoglaló szerkezet fejével. Rákosi György vizsgálta továbbá a lokális előzményekkel bíró személyes névmások használati lehetőségeit a magyarban (*Imádom engem*). Megmutatta, hogy a magyarban sokkal megszorítottabb ez a lehetőség, mint az angolban, különösen akkor, ha az ilyen módon használt névmás tárgyi pozícióban van. A magyar adatok eltérő jellegét részben a tárgyi egyeztetés sajátos követelményei okozzák, részben pedig az, hogy ilyen fajta koreferencia kódolására a magyarban sokszor a visszaható névmást, annak is különösen az összetett változatait használjuk. A *jómaga* például a beszélők többsége számára csak koreferens lehet a kitett előzményével, de nem alkothat vele kötött változós függőségi viszonyt.

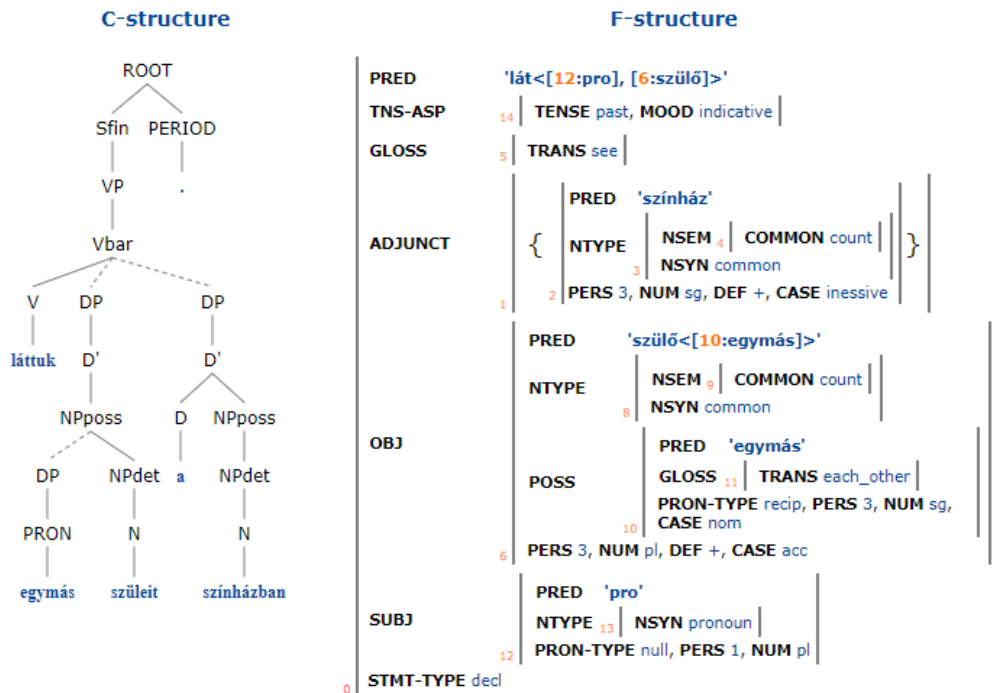
Rákosi György és Tóth Enikő külön vizsgálták két nagyobb kísérletben is az ilyen típusú adatok gyereknyelvi elsajátítását. A nemzetközi szakirodalomból jól ismert, hogy a gyerekek nem feltétlen utasítják el a *Nyuszi látja őt a tükörben* mondat által reprezentált névmásos szerkezetek koreferens olvasatát, bár a vonatkozó kísérletek eredményei viszonylag jelentős szórást mutatnak, nem kis részt az alkalmazott kísérleti módszertanok különbözőségei mentén. A

magyar óvodásokkal végzett kísérleteinkben azt találtuk, hogy a magyar gyerekek is tipikusan csak találgatnak az ilyen mondatok elfogadhatóságát illetően akkor, amikor azok közvetlenül megelőző nyelvi kontextus nélkül jelennek meg. Ugyanakkor egy minimális koherens diskurzus megteremtése lényegében megszüntette a problémát a gyerekek többsége számára. Ez lényegében egybevág a magyar felnőtt nyelvi adatokkal, hiszen tárgyi helyzetben lévő névmások általában csak nagyon jelölt esetben lehetnek koreferensek lokális előzménnyel a magyarban.

III. SZÁMÍTÓGÉPES IMPLEMENTÁCIÓ

A projekt egyik célja az volt, hogy olyan nyelvtani elemzéseket nyújtsunk, melyek a számítógépes implementáció különleges igényeit is ki tudják szolgálni. Az implementációs feladatokat a Laczkó Tibor vezette Lexikai-Funkcionális Grammatikai Kutatócsoport által a jelen projektet megelőzően kifejlesztett XLE-alapú HunGram nyelvtan továbbfejlesztésével hajtottuk végre. Ebben a munkában Laczkó Tibor, Rákosi György és Szűcs Péter vettek részt.

A nyelvtanfejlesztés elsősorban a következő feladatokra fókuszált: (i) a személyes névmások és a különböző anaforikus névmások lexikai tételének gazdag annotációja (ii) a tagadósók és tagadó névmások nyelvtanának kidolgozása, (iii) a birtokos szerkezet releváns aspektusainak kidolgozása, különös tekintettel az anaforikus birtokosokat és az *-é* birtokjelet tartalmazó szerkezetek elemzésére, (iv) a személyragozott P-elemek nyelvtanának implementálása, beleértve az ilyen elemek igekötői használatát. Az implementációs tevékenysorozatunk eredményeként módosított és továbbfejlesztett HunGram nyelvtanváltozatunkat sikeresen teszteltük, és az LFG implementációs nyelvtanok közös, nemzetközi webes felületére, az INESS-oldalra feltöltöttünk egy, az ezzel a nyelvtannal készült treebanket. A *hun-pron* nevet viselő treebank magyar névmási szerkezetek gazdag, szabályalapú elemzését nyújtja, és minden felhasználó számára szabadon elérhető regisztráció nélkül [ezen az oldalon](#).¹ Az 1. Ábra a gyűjtemény egy mondatának elemzését illusztrálja.

1. Ábra. A *Láttuk egymás szüleit a színházban* mondat XLE-elemzése

Az implementációs eredményeinkről beszámoltunk a 2017-es konstanzi ParGram/ParSem találkozón, illetve egy magyar nyelvű összefoglaló előadást is tartottunk a Laczkó Tibor által társszervezett 2019-es *Korpuszok, nyelvtechnológiai eszközök és kísérletes módszerek a bölcsészet- és társadalom-tudományokban* című debreceni konferencián.

IV. A PROJEKT TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEINEK DISSZEMINÁCIÓJA

A projekt során összesen 49 releváns tudományos előadást tartottunk, a Munkatervben vállalt szereplések több, mint kétszeresét. Ezek számszerű összefoglalóját nyújtja az 1. Táblázat.

	magyarul	angolul MO-on	angolul külföldön	összesen
előadás	13	7	20	40
poszter		1	8	9
összesen	13	8	28	49

1. Táblázat: Előadások számszerű összefoglalója

Rendszeresen részt vettünk az éves *Lexical Functional Grammar Conference* és a kétéves *Approaches to Hungarian* konferenciákon, a projekt szempontjából legfontosabb két tudományos rendezvénysorozaton. Emellett folyamatosan ismertettük aktuális eredményeinket hazai és nemzetközi szemantikai, szintaktikai, kísérletes nyelvészeti és gyereknyelvi konferenciákon vagy műhelykonferenciákon. Külön kiemeljük, hogy Tóth Enikő és Csatár Péter meghívott előadást tartottak a Bielefeldi Egyetemen, Rákosi György pedig a berlini Humboldt Egyetemen.

A projekt során született releváns publikációk részletes listáját a pályázathoz mellékeljük. A 2. Táblázat ezeknek egy számszerűsített összefoglalóját tartalmazza.²

	magyarul	angolul MO-on	angolul külföldön	összesen
folyóirat	5	5	9	19
könyvfejezet	4	0	3	7
konferenciacikk	0	0	2	2
monográfia	0	0	1 (+1)	2
szerkesztett kötet	0	1 (+1)	0	2
összesen	9	7	16	32

2. Táblázat: A pályázati hivatkozással ellátott publikációk számszerű összefoglalója

A monográfiák közül az egyik Laczkó Tibornak a John Benjamins kiadó *Current Issues in Linguistic Theory* című sorozatában 2020-ban megjelenő, már publikálásra elfogadott monográfiája. Ez a magyar mondatszerkezet egy részletes és átfogó LFG-alapú elemzését nyújtja, melyet a kutatásaink során és az implementációban közvetlenül használtunk. Részletesen kidolgozza a kérdő névmások és a tagadó névmások alkotta szerkezetek elemzését. A másik (a táblázatban "+1"-ként hivatkozott) monográfia Szűcs Péter átdolgozott doktori disszertációja, melyet a berlini *Language Science Press*hez adott be. Jelenleg a két névtelen bíráló véleményét várjuk, remélhetőleg ez a kötet is megjelenik majd 2020-ban. A kötet részletesen tárgyalja a balra kihelyezett összetevőkkel és az alárendelt mellékmondatokkal asszociált névmási elemek nyelvtanát. Rákosi György a magyar anaforikus szerkezetek nyelvtanáról szóló monográfiája készülöben van, ezt nem tüntettük fel a fenti összefoglalóban, és kiadóhoz is a projekt lezárása után kerül majd a kézirat.

Rákosi György, Szűcs Péter és Tóth Enikő (Kardos Évával, mint társszerkesztővel) szerkesztette az *Argumentum* folyóirat 2019-es különszámát, melyben több, tematikailag releváns cikk található (közülük kettő a projekt résztvevőinek szerzőségével). Várhatóan 2020 végén jelenik majd meg az *Acta Linguistica Hungarica* Rákosi György által szerkesztett névmási tematikájú különszáma (a 2. Táblázatban "+1" hivatkozással a szerkesztett kötet soron), benne a projekt résztvevőinek és a 2017-es műhelykonferencia (lásd lentebb) egyes résztvevőinek írásaival.

Ezen kívül további két cikk készült még el a projekt eredményei alapján (lásd a II. rész), de ezeket, mivel 2019. végéig nem kerültek benyújtásra, nem tüntettük fel sem a 2. Táblázatban, sem a mellékelt publikációs listában. Az egyik Rákosi György és Tóth Enikő közös, az *Approaches to Hungarian* sorozat következő kötetéhez benyújtott tanulmánya, mely az ún. *téri anaforát* tartalmazó PP-s szerkezetek nyelvtanának új aspektusait tárja fel. A másik cikk Rákosi Györgynek az Utrechti Egyetem kutatói által szerkesztett kötethez benyújtandó összefoglaló tanulmánya, mely a magyar kölcsönös névmások egyedi, a visszaható névmásoktól eltérő tulajdonságait térképezi fel. Szintén itt említjük meg, hogy egy korábban indult OTKA-projekthez kapcsolódóan (NK 100804) Rákosi György 2018-ban egy átfogó fejezetet írt a magyar névmások nyelvtanáról az egyébként Laczkó Tibor által társszerkesztett, a magyar

főnévi csoportot bemutató angol nyelvű kötetbe. Ez a cikk szerepel a tételes listán (a jelen projektre való hivatkozás hiányának jelzésével), de a 2. Táblázat adatai közé ezt sem vettük be.

A projektünk központi tudományos eseménye volt a 2017. február 24-25-én általunk megrendezett *Debrecen Workshop on Pronouns* elnevezésű műhelykonferencia. A műhelykonferencián 4 meghívott előadásunk volt (ebből kettőt németországi kutatók tartottak, kettőt az MTA Nyelvtudományi Intézetének kutatói), a beérkezett 30 absztraktból pedig 13-at fogadtunk el rendes előadásnak, és 5-öt poszternek. A résztvevők többsége külföldi volt. Az előadások közül 6 tárgyalt közvetlenül magyar adatokat, de az egyéb nyelvekkel foglalkozó előadások többsége is számunkra közvetlenül hasznosítható eredményekkel is szolgált. Részben a műhelykonferencián elhangzott előadások anyagára támaszkodik a Rákosi György által szerkesztett *Acta Linguistica Hungarica* különszám. A műhelykonferenciával kapcsolatos minden fontos információ elérhető [annak weboldalán](#).³

Végezetül megemlítjük, hogy a projekt résztvevői külön figyelmet fordítottak a tudományos eredmények népszerűsítő fórumokon történő megjelenítésére. Így minden évben részt vettünk valamilyen releváns programmal a Kutatók Éjszakája debreceni rendezvényein, Rákosi György pedig folyamatosan beszámolt a legújabb eredményekről az általa vezetett [Névmásblogon](#).⁴ A rádiós és egyéb média-megjelenések közül kiemeljük a Kossuth Rádió Édes Anyanyelvünk című műsorát, melyben az elmúlt év során Rákosi György és Szűcs Péter is többször szerepelt közvetlenül releváns témákkal.

A projekt tematikájához kapcsolódóan minden évben születtek kutatóink témavezetésével egyetemi szakdolgozatok (mind BA, mind MA szinten). Reméljük, az érintett hallgatók egy része megmarad majd ezen a pályán.

V. ELTÉRÉS A KÖLTSÉGTERVTŐL: HALLGATÓI ALKALMAZÁSOK

A kutatási projekt első évében doktorjelöltként kívántuk alkalmazni Szűcs Pétert (2015 január-december), a kutatás harmadik évében pedig szintén doktorjelöltként terveztük Jurth Rékát hallgatói alkalmazását (2017 szeptember-december). A pályázat benyújtásának időpontjában mind a ketten nappali státuszú doktori hallgatók voltak, azonban időközben mindkettejüket teljes állású oktatóként alkalmazta a Debreceni Egyetem Angol Nyelvészeti Tanszéke. Ezzel a lehetőséggel a pályázat benyújtása idején még nem számolhattunk. A hallgatói alkalmazásra tervezett költségek egy részét ezért felhasználtuk egyéb hallgatók alkalmazására, akik tudományos rendezvények szervezésében, korpuszos adatgyűjtésben, kísérletek lebonyolításában, illetve egy angol anyanyelvű hallgató esetén angol szövegek lektorálásában vettek részt. Mindehhez azonban nem volt szükség az ide tervezett teljes keret felhasználására, így a hallgatói alkalmazásra tervezett keret egy része megmaradt. Ezt a maradványt a pályázató részére projektzáráskor visszautaljuk.

Jurth Réka sajnos a pályázat harmadik évében távozott tanszéki állásából, és egyúttal a nyelvészeti pályát is otthagya. A projektben vállalt kutatási feladatait ezt megelőzően lényegében teljesítette, sajnos doktori disszertációját már nem készítette el. Ugyanakkor az eredetileg szintén doktori hallgatóként csatlakoztatott Szűcs Péter, a projekt lefutásával együtt fejlődve, lényegileg egyébként egy kutatói státusztól elvárt szintű tudományos kutatási tevékenységet nyújtott, jelentősen hozzájárulva ezzel a projekt kitűzött céljainak eléréséhez.

¹ <http://clarino.uib.no/iness/page>

² A *Lexical-Functional Grammar Conference* kiadványaiban megjelent cikkeket, mivel saját ISSN-számmal bírnak, az MTMT rendszerében alkalmazott besorolás szerint folyóiratcikkeknek tekintjük. Ezeknek az absztrakt változatát éppúgy, mint a kéziratot, többszörös névtelen bírálatnak vetik alá.

³ <https://sites.google.com/site/debrecepronouns/>

⁴ <https://nevmassblog.wordpress.com/>